

Quaestiones aliae

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΤΕΡΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ.

Ἐρώτησις α΄. Τί ἐστι Θεός; Ἀπόκρισις. Θεός ἐστιν οὐσία νοερά, ἀθεώρητός τε καὶ ἀνερμήνευτος. Θεός ἐστι πνεῦμα ἄϋλον, ὀφθαλμὸς ἀκοίμητος, καὶ νοῦς ἀκίνητος. Θεός ἐστιν οὐσία δημιουργικὴ πάντων τῶν ἀοράτων καὶ ὄρω μένων κτισμάτων. Ἐρώτ. β΄. Καὶ διὰ τί λέγεται Θεός, ὁ Θεός; Ἀπόκ. Θεὸς λέγεται ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν τὰ πάντα, οἶονεὶ θεωρὸς, καὶ Θεός, ἡγουν θεατῆς πάντων. Καὶ πάλιν Θεὸς λέγεται ἀπὸ τοῦ θέειν καὶ τρέχειν νοητῶς ἀχρόνως τὰ πάντα. Ὁ γὰρ Θεὸς ἀεὶ πανταχοῦ πάρεστιν. Ἐρώτ. γ΄. Καὶ πόσοι θεοὶ εἰσιν; Ἀπόκ. Εἷς Θεὸς τῶν θεῶν, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, καὶ πλήν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἄλλος. Λέγονται δὲ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι κατὰ χάριν· ὡς τό· «Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες.» 776 Ἐρώτ. δ΄. Καὶ ὡς ἓν εἷς, πῶς λέγομεν αὐτὸν τὸν ἓνα Θεὸν τρισυπόστατον, Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα; Ἴδου γὰρ τρεῖς λέγομεν, καὶ οὐχ ἓνα. Ἀλλὰ δίδαξον ἡμῖν πῶς ἐστιν εἷς Θεός· καὶ πῶς πάλιν τρία πρόσωπα περὶ Θεοῦ λέγομεν. Θαυμαστὸν ἡμῖν δοκεῖ τοῦτο, ὅπως καὶ εἷς ἐστιν ὁ Θεός, καὶ τρία τὰ πρόσωπα αὐτοῦ. Ἀπόκ. Ἄκουε συνετῶς, καὶ νοήσεις τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος μυστήριον, καθὼς δύναται νοῦς ἀνθρώπων νοῆσαι. Ὡς ἐμοὶ πλήν δοκεῖ, πρὸς τὴν κατὰ δύναμιν ἡμῖν τῶν λέξεων λέγεται τοῦτο. Ὁ γὰρ Θεὸς ἀνερ μῆνευτός ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δυνάμεθα καταλαβεῖν αὐτοῦ τὴν φύσιν· οὐδὲ ὅμοιος ἡμῶν ἐστι μονοπρόσωπος. Εἰ γὰρ ἦν μονοπρόσωπος, ἐγινώσκομεν ἂν αὐτὸν, ὡς ἐγινώσκομεν ἀλλήλους ἡμᾶς. Ἀλλ' ἐστιν εἷς μὲν ὁ Θεός, τὰ δὲ πρόσωπα αὐτοῦ τρία. Καὶ βλέπε ἀπάρτι τὰ λεγόμενα. Ὡσπερ ἥλιος ἓν εἷς, ὁ δὲ ἥλιος ἔχει ἀκτῖνα καὶ φῶς, καὶ εἰσὶν ἐν τῷ ἡλίῳ τρία πρόσωπα, δίσκος, ἀκτῖς, καὶ φῶς· καὶ δίσκος μὲν καυχίον τοῦ ἡλίου, ἀκτῖς δὲ καταβαίνομένη λαμπαδοφανῶς καὶ κρούουσα πρὸς τὴν γῆν· φῶς δὲ τὸ φωτίζον, καὶ εἰς τοὺς ἐπισκιάδεις τόπους χωρὶς ἀκτίνος. Καὶ ἴδου πρόσωπα μὲν τρία, δίσκος, ἀκτῖς, καὶ φῶς. Οὐ λέγομεν δὲ τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα ἥλιον, οὐδὲ λέγομεν πρόσωπον ἓν, ἀλλὰ πρόσωπα τρία. Ἐὰν γὰρ ἐρωτηθῆς, ὅτι πόσοι ἥλιοι ἐν τῷ οὐρανῷ, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι ἥλιος εἷς ἐστιν· εἰ δ' ἐρωτηθῆς, ὅτι πρόσωπα τοῦ ἡλίου πόσα ἐστὶ, μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι τρία, δίσκος, ἀκτῖς, καὶ φῶς· οὕτω νόει καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ. Θεὸς μὲν εἷς, πρόσωπα δὲ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ τρία, Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἐκ τούτου γίνωσκε, ὅτι, ὡσπερ ὁ ἥλιός ἐστι τριπρόσωπος, οὕτω καὶ εἷς Θεὸς τρισυπόστατος. Τύπος γὰρ τοῦ Πατρός ἐστιν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, τύπος τοῦ Υἱοῦ ἐστιν ἡ ἀκτῖς, τύπος τοῦ ἁγίου Πνεύματός ἐστι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Καὶ εἶπέ οὕτως· Ἐπὶ τοῦ ἡλίου δίσκος, ἀκτῖς, καὶ φῶς· οὐ λέγομεν δὲ τρεῖς ἡλίους, ἀλλ' ἓνα καὶ μόνον· ὁμοίως καὶ ἐπὶ Θεοῦ, Πατὴρ, Υἱός, καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἷς Θεός, καὶ οὐ τρεῖς. Καὶ πάλιν εἶπέ οὕτως· Ἐπὶ τοῦ ἡλίου ἀχώριστος ὁ δίσκος, καὶ ἡ ἀκτῖς, καὶ τὸ φῶς· οὐ γὰρ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, διὰ τοῦτο λέγεται καὶ εἷς Θεός, καὶ οὐ τρεῖς· διότι οὐ χωρίζονται τὰ τρία πρόσωπα, τοῦ τε Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ ἑνὸς Θεοῦ ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ ὡσπερ ὁ δίσκος ὁ ἡλιακὸς γεννᾷ τὴν ἀκτῖνα, καὶ ἐκπορεύει τὸ φῶς· οὕτω καὶ ὁ Θεός καὶ Πατὴρ γεννᾷ τὸν Υἱὸν καὶ ἐκπορεύει καὶ τὸ Πνεῦμα ἅγιον. Βλέπε συνετῶς· Ὡσπερ ἡ ἀκτῖς τοῦ ἡλίου καταβαίνει ἐξ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν, καὶ οὔτε τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου χωρίζεται, οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λείπει, οὔτε ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τῷ

ήλιακῶ δίσκῳ, καὶ ἐν τῷ οὐρα νῶ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ πανταχοῦ, καὶ οὔτε τῶν ἄνω λείπει, οὔτε τῶν κάτω· οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατήλθε πρὸς τὴν γῆν, καὶ οὔτε ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔλειπε, οὔτε ἐκ τῶν οὐρανῶν, οὔτε ἐκ τῆς γῆς· ἀλλ' ἦν καὶ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀχώριστος, καὶ ἄνω καὶ κάτω, καὶ πανταχοῦ· καὶ οὐδ' ἕκτινος ἔλειπε. Καὶ ὡσπερ τὸ ήλιακὸν φῶς ἐστὶ καὶ ἐν τῷ δίσκῳ τῷ ήλιακῷ 777 καὶ ἐν τῇ ἀκτῖνι, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ, καὶ εἰσέρχεται ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ πανταχοῦ, καὶ φω τίζει· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μετὰ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ, καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἄνω καὶ κάτω, καὶ πάντα ἄνθρωπον φωτίζει, καὶ οὐ λείπει ποτέ. «Τὸ γὰρ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,» φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ.» Ἴδου λοιπὸν, ὡσπερ ὃν οὐκ οἶδαμέν ποτε, οὐδὲ γινῶ σκεῖν δυνάμεθα, ποταπὸς ἦν· ὅταν δὲ ἴδωμεν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τότε μικρὸν κατανοοῦμεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου αὐτοῦ· οὕτω μοι νόει καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ. «Τὸν γὰρ Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε.» Πῶς οὖν αὐτὸν καταλαβέσθαι τινὰ δύναται; ἀλλ' ἐπειδὴ φῶς ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου φωτὸς ἐξεικονίζομεν αὐτὸν, ὡστε λοιπὸν, ὡς προείπομεν, εἰς τύπον τοῦ ήλιου χαρακτηρίζομεν τὴν ἁγίαν Τριάδα, λέγοντες εἶναι τὸν μὲν Πατέρα δίσκον, τὸν δὲ Υἱὸν ἀκτῖνα, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον φῶς ἐκ φωτός. Καὶ ὡσπερ ὁ δίσκος, καὶ ἡ ἀκτίς, καὶ τὸ φῶς ἐν εἰσι καὶ τρία, ἀμερίστως μεριζόμενα, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἡ Τριάς, ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ἐστὶ καὶ τρία, μεριζόμενα μὲν τοῖς προσώποις κατὰ τὸν ήλιον, ἀμέριστα δὲ τῇ φύσει διαμένοντα. Καὶ ὡσπερ ὁ δίσκος τοῦ ήλιου μόνος ἐστὶν αἴτιος καὶ ἀγέννητος, ἡ δὲ ἀκτίς αἰτιατὴ καὶ γεννητὴ ἐκ τοῦ δίσκου, τὸ δὲ φῶς ἐκπορευτὸν ἐκ μόνου τοῦ δίσκου, διὰ τὸ τῆς ἀκτίνος πεμπόμενον, καὶ καταλάμπων τὰ περίγεια· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ αὐτὸς μόνος ἐστὶν αἴτιος τοῖς δυσι καὶ ἀγέννητος· ὁ δὲ Υἱὸς ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατὸς καὶ γεννητὸς· καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς αἰτιατὸν καὶ ἐκπορευτὸν, διὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἀπο στελλόμενον. Καὶ οὕτως ἔχε, καὶ νόει, καὶ πίστευε περὶ Θεοῦ. Εἰ δ' οὐκ ἄρκεῖ σοι τὸ τοῦ ήλιου παράδειγμα εἰς ἐπίγνωσιν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, βλέπε καὶ ἄλλην εἰκόνα Θεοῦ· ἐστὶ δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτε γὰρ ἔμελλεν ὁ Θεὸς πλάσσειν τὸν ἄνθρωπον, εἶπε· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.» Ἴδου λοιπὸν, ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἡ γουν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐνὶ δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μία μὲν, τρισυπόστατος δὲ· τρία πρόσωπα ἔχει ἡ ψυχὴ· καὶ πῶς; ἄκουσον. Ἔστιν ἡ ψυχὴ ἐν πρόσωπον· ἡ δὲ ψυχὴ γεννᾷ τὸν λόγον, καὶ ἰδου ὁ λόγος ἄλλο πρόσωπον. Ἡ ψυχὴ ἐκπορεύει καὶ τὴν πνοὴν, καὶ ἰδου ἡ πνοὴ ἄλλο πρόσωπον. Ἴδου πρόσωπα τρία, ψυχὴ, λόγος, καὶ πνοὴ. Καὶ γὰρ ὁ λόγος καὶ ἡ πνοὴ τῆς ψυχῆς εἰσιν, οὐ τοῦ σώματος, ἐπειδὴ, τῆς ψυχῆς ἐξελεύσεως ἐκ τοῦ σώματος, οὔτε λόγος ἐναπομένει τῷ σώματι, οὔτε πνοὴ, ἀλλὰ κεῖται τὸ σῶμα καὶ ἄπνουν καὶ ἄλογον. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ πνοὴ εἰσι μετὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἐκ τούτου δὴ λόγος ἐστὶν, ὡς, ὅτι καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ πνοὴ ἀπὸ τῆς ψυχῆς εἰσι, καὶ τῆς ψυχῆς εἰσι πρόσωπα· καὶ ἰδου λοιπὸν ἡ ψυχὴ πρόσωπον ἐν, καὶ ὁ λόγος ἄλλο πρόσωπον, καὶ ἡ πνοὴ ἕτερον πρόσωπον. Ἴδου τρία πρόσωπα, καὶ ἡ πνοὴ ἕτερον πρόσωπον. Ἴδου τρία πρόσωπα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ψυχὴ μία, καὶ οὐ τρεῖς. Εἰ γὰρ ἐρωτηθῆς, πόσας ψυχὰς ἔχει ὁ ἄνθρωπος; μέλλεις εἰπεῖν, ὅτι μίαν. Ἐὰν δὲ ἐρωτηθῆς καὶ πόσα πρόσωπά εἰσι τῆς ψυχῆς; ἀρμόζει ἴν' εἴποις, ὅτι τρία· ἐπειδὴ ψυχὴ, λόγος καὶ πνοὴ, μία ψυχὴ, καὶ πρόσωπα τρία. Καὶ ἔστι μὲν ἡ ψυχὴ εἰς τύπον τοῦ Πατρὸς· ὁ δὲ λόγος τῆς ψυχῆς εἰς τύπον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ πνοὴ τῆς ψυχῆς εἰς τύπον τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὡς γὰρ ἡ ψυχὴ ἀγέννητος, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ ἀγέννητος· καὶ ὡσπερ ὁ λόγος γεννητὸς ἀπὸ τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ γεννητὸς ἀπὸ τοῦ Πατρὸς· καὶ καθάπερ ἡ πνοὴ

ἐκπορευτὴ ἀπὸ τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευτὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς. Καὶ εἶπον οὕτω· Ψυχὴ, λόγος καὶ πνοή, μία ψυχὴ, καὶ οὐ τρεῖς· ἀχώριστος γὰρ ὁ λόγος καὶ ἡ πνοὴ ἀπὸ τῆς ψυχῆς. Ὁμοίως Πατὴρ, καὶ Υἱὸς, ἦτοι Λόγος, καὶ Πνεῦμα, εἷς Θεὸς, καὶ οὐ τρεῖς· ἀχώριστος γὰρ ὁ Λόγος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ θεῖον ἐκ τοῦ Πατρὸς. Καὶ καθάπερ ἀόρατος ἡ ψυχὴ, οὕτως ἀόρατος καὶ ὁ Θεός. Καὶ οὕτως ὅταν διστάξεις ἐν τῷ νοί σου, καὶ λέγεις, πῶς ἔνι ὁ Θεὸς εἷς, καὶ ἔνι καὶ τρισυπόστατος; ἐνθου μοῦ τῆς ψυχῆς σου, καὶ λέγε· Ὡσπερ ἡ ψυχὴ μου μία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τρισυπόστατος, ψυχὴ, λόγος, καὶ πνοή· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς εἷς ἐστίν, ἀλλ' ἔστι καὶ τρισυπόστατος, Πατὴρ, Λόγος, καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Καὶ λέγε ἐν τῷ νοί σου, ὅτι, ἐὰν ἡ ψυχὴ, τὸ ποίημα τοῦ Θεοῦ, ὁμοίως καὶ ὁ ἥλιος, ἐστὶ τρισυπόστατος, ἡ δὲ φύσις αὐτῶν μία· πόσω μᾶλλον ὁ Θεὸς ὁ ποιητὴς τούτων! Οὐκ ἐνδέχεται τὸ εἶναι οὕτως, ὥστε εἶναι αὐτὸν ἓνα τῇ φύσει, καὶ τρισυπόστατον τοῖς προσώποις; καὶ ἀληθῶς ἐνδέχεται. Ὡς γὰρ ψυχὴ, λόγος καὶ πνοὴ τρία πρόσωπα, καὶ μία φύσις ψυχῆς, καὶ οὐ τρεῖς ψυχαί· οὕτω Πατὴρ, Λόγος καὶ Πνεῦμα ἅγιον, τρία πρόσωπα, καὶ εἷς τῇ φύσει Θεός, καὶ οὐ τρεῖς θεοί. Οὕτως ἐὰν συλλογίζῃ πάντοτε, οὐ μὴ βλασφημῆσιν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἄλλὰ ἀκμὴν καὶ ἄλλην εἰκόνα Θεοῦ ἄκουσον, ἀγαπητέ. Ἴδου τὸ πῦρ ἐν ἐστὶ, ἄλλως καὶ τρισυπόστατον. Αὐτὸ γὰρ ἐν ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον πῦρ, τὸ δὲ καυστικὸν αὐτοῦ ἕτερον πρόσωπον, καὶ τὸ φωτιστικὸν αὐτοῦ ἄλλο πρόσωπον. Ἴδου λοιπὸν τρία πρόσωπα τοῦ ἐνὸς πυρὸς, ἡγουν τὸ ὑποκείμενον πῦρ, καὶ τὸ καυστικὸν, καὶ τὸ φωτιστικόν· μία δὲ φύσις τοῦ πυρὸς, καὶ οὐ τρεῖς. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ Πατὴρ ἐνὶ τὸ πῦρ, ὁ Υἱὸς τὸ καυστικόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνὶ τὸ φωτιστικόν. Καὶ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πυρὸς, τὸ πῦρ, τὸ καυστικόν, καὶ τὸ φωτιστικόν, καὶ αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον πῦρ, ἐν λέγομεν, καὶ οὐ τρία· οὕτω λέγομεν καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὰ τρία πρόσωπα, τὸν τε Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, Θεὸν ἓνα λέγομεν, καὶ οὐ τρεῖς. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἁγίας Τριάδος ἀρκείτω ταῦτα τῷ πιστεύοντι. Πλὴν ἄκουσον καὶ ἄλλο πρὸς τούτοις μυστήριον. Ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου διπλῆν ἔχει τὴν γέννησιν, καὶ ἐν δυοῖν φοραῖς γεννᾶται· μίαν μὲν φορὰν γεννᾶται ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἑτέραν δὲ ἀπὸ τῶν χειλέων. Καὶ γεννᾶται μὲν ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ὅταν ἐν θυμηθῇ τις εἰπεῖν τι. Ἡ γὰρ ἐνθύμησις πρώτη γέννησις λέγεται τοῦ λόγου, ἐπεὶ ἐνθυμεῖται τοῦ εἰπεῖν ἐκεῖνον τὸν λόγον· οὐ λέγει δὲ τοῦτον διὰ τῶν χειλέων, 781 ἀλλὰ φυλάττει τὸν λόγον ἢ ψυχὴ ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς· καὶ ἔστιν ἡ ἐνθύμησις ἐκεῖνη πρώτη γέννησις τοῦ λόγου ἀπὸ τῆς ψυχῆς. Ὁμως, κἂν γεννηθῇ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, πρώτην γέννησιν ὅταν ἐν θυμηθῇ αὐτὸν ἢ ψυχὴ, ἀλλ' οὐ φανεροῖ αὐτὸν, ἀκμὴν δὲ φυλάττει αὐτόν. Ὅταν δὲ θελήσῃ τοῦ φανερωῦσαι τὸν λόγον, τότε γεννᾷ αὐτὸν ἐκ τῶν χειλέων. Αὕτη δὲ ἡ ἐκ τῶν χειλέων δευτέρα γέννησις τοῦ λόγου, αὕτη φανεροῖ τὸν λόγον ἐν τοῖς πᾶσι, καὶ οὐκ ἔτι λοιπὸν ὁ λόγος ἀφανὴς λέγεται, ἀλλ' ἐμφανής. Ὅταν δὲ γεννηθῇ ὁ λόγος διὰ τῶν χειλέων, τότε οἱ πάντες ἀκούουσιν αὐτόν, καὶ φανερὸς γίνεται τοῖς πᾶσι· καὶ λέγεται αὕτη ἡ γέννησις ἢ διὰ τῶν χειλέων δευτέρα γέννησις τοῦ λόγου· ὥστε δύο εἰσὶν αἱ γεννήσεις τοῦ λόγου ἡμῶν· μία μὲν ἐκ τῆς ψυχῆς, ὅταν ἐνθυμηθῇ τοῦ λαλῆσαι τὸν λόγον, ἥτις καὶ πρώτη γέννησις λέγεται· καὶ ἑτέρα ἐκ τῶν χειλέων, ἥτις φανεροῖ τὸν λόγον πᾶσιν ἀνθρώποις, ἥτις καὶ δευτέρα γέννησις λέγεται. Μάνθανε οὖν ἀκριβῶς, ὅτι, ὥσπερ ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου δύο γεννήσεις ἔχει, μίαν ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ ἄλλην ἐκ τῶν χειλέων, οὕτως καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος δύο γεννήσεις ἔχει, μίαν μὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἥτις καὶ πρώτη γέννησις λέγεται· καὶ ἑτέραν ἐκ τῆς σαρκὸς, ἥτις καὶ δευτέρα γέννησις λέγεται. Καὶ ὥσπερ ὁ λόγος ἡμῶν, κἂν γεννηθῇ τὴν πρώτην γέννησιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὅμως ἀφανὴς ἐστὶ, καὶ οὐ φανεροῦται, ἀλλὰ πάλιν

μετὰ τὴν γέννησιν μένει ἐν τοῖς ψυχικοῖς κόλποις· οὕτως καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, κἄν καὶ ἐγεννήθη πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐφανεροῦτο τοῖς ἀνθρώποις· παρέμενε δὲ πάλιν ἐν τοῖς κόλποις τοῖς πατρικοῖς. Καὶ ὡσπερ ὁ ἡμέτερος λόγος, ὅταν βουληθῶμεν, γεννᾶται ἐκ τῶν χειλέων ἡμῶν, καὶ φανεροῦται ἐν τοῖς ὄλοις ἡμῶν πλησιάζουσιν· οὕτως καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὅταν εὐδόκησεν, ἐγεννήθη ἐκ τῶν χειλέων τῶν προφητῶν, καὶ ἐκ τῆς πανάγνου Μαρίας, καὶ τότε γέγονε φανερός ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Ὡς γὰρ φανεροῦται ὁ ἡμέτερος λόγος γεννηθεὶς ἐκ τῶν χειλέων ἡμῶν, οὕτως δὴ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, γεννηθεὶς ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐφανερώθη πάση τῇ κτίσει, καὶ οἱ πιστεύσαντες αὐτῷ σώζονται. Καὶ ὡσπερ ὁ ἡμέτερος λόγος, γεννηθεὶς ἐκ τῶν χειλέων ἡμῶν, ὅταν ἀπ' αὐτῶν τῶν χειλέων γεννᾶται, οὔτε ἀπὸ τῆς ψυχῆς λείπει, οὔτε ἀπὸ τῶν ἰδίων χειλέων, οὔτε ἀπὸ τῶν ὠτῶν τῶν ἀκουόντων, ἀλλ' ἔνι καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν ἡμῶν, καὶ εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀκουόντων, καὶ οὐ λείπει ποθὲν, κἄν καὶ χίλια χιλιάδες ἀκούσωσι τοῦ λόγου, οὐκ ἐλαττονοῦται ὁ λόγος, ἀλλ' αἰεὶ ἡμῶν πληρέστατος ἦν· οὕτως καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, κἄν καὶ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας, καὶ ἐκ τῶν χειλέων τῶν προφητῶν, ἀλλ' οὐδ' οὔτε ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἔλειπε, οὔτε ἀπὸ τῆς σαρκὸς, οὔτε ἀπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων, οὔτε ἀπὸ ὅλης τῆς κτίσεως, ἀλλὰ πανταχοῦ παρῆν, καὶ οὐκ ἠλαττονήθη, ἀλλὰ πληρέστατος ἦν. Καὶ οὕτως νόει περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου, ὅτι διπλῆν ἔχει τὴν γέννησιν, μίαν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ μίαν ἐκ τῆς σαρκὸς· καὶ ἡ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς προαιώνιος, ἡ δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν· ὡσπερ καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος πρῶτον γεννᾶται ἀπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τότε ἐκ τῶν χειλέων. Καὶ ταῦτα περὶ τῶν δύο γεννήσεων τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. 784 Ἐρώτ. ε'. Τί τὸ κοινὸν τῆς ἀγίας Τριάδος; Ἀπόκ. Κοινὸν ἢ οὐσία· κοινὸν τὸ ἄναρχον· κοινὸν ἢ δύναμις, ἢ ἀγαθότης, ἢ σοφία, ἢ δικαιοσύνη. Πάντα γὰρ ἐξ ἴσου ἔχει ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πλὴν τῶν ἰδίων αὐτῶν. Ἴδιον γὰρ τοῦ μὲν Πατρὸς τὸ ἀγέννητον, τοῦ δὲ Υἱοῦ τὸ γεννητὸν, τοῦ δὲ ἀγίου Πνεύματος τὸ ἐκπορευτὸν. Ἐρώτ. ς'. Ἐπὶ τοῦ Θεοῦ πόσας οὐσίας ὁμολογεῖς; Ἀπόκ. Μίαν οὐσίαν λέγω, μίαν φύσιν, μίαν μορφήν, ἓν γένος, μίαν δόξαν, μίαν ἀξίαν καὶ κυριότητα. Ἐρώτ. ζ'. Ὑποστάσεις δὲ πόσας ὁμολογεῖς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ; Ἀπόκ. Τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογῶ, τρία πρόσωπα, τρία ἴδια, τρία ἄτομα, καὶ τρεῖς χαρακτῆρας. Ἐρώτ. η'. Διὰ τί λέγεται ὁ Πατήρ Πατήρ; Ἀπόκ. Πατήρ λέγεται ὁ Θεὸς, ὡς τὰ πάντα τηρῶν· ὡσανεὶ πάντων τηρητής. Ἐρώτ. θ'. Καὶ ὁ Υἱὸς διὰ τί λέγεται Υἱός; Ἀπόκ. Υἱὸς λέγεται παρὰ τὸ οἶος, ἢ γουν ὁποῖος καὶ ὁμοῖος· οἶος γὰρ ὁ Πατήρ, τοιοῦτος καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τροπῇ τοῦ ο εἰς υ, υἱός. Ὅμοιος γὰρ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί. Ἐρώτ. ι'. Καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τί λέγεται Πνεῦμα; Ἀπόκ. Πνεῦμα λέγεται παρὰ τὸ πᾶν νεῦμα ὀξέως ἐπινοεῖν, ἢ γουν πᾶσα νεῦσις συντόμως ἐπινοεῖται δι' αὐτοῦ. «Τὸ γὰρ ἅγιον Πνεῦμα τὰ πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ.» Ἐρώτ. ια'. Ἐπὶ τοῦ Θεοῦ πόσα αἴτια; Ἀπόκ. Ἐν αἴτιον ἐπὶ Θεοῦ λέγω, καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ Πατήρ. Αὐτὸς γὰρ ὁ Πατήρ γεννᾷ τὸν Υἱόν, καὶ ἐκπορεύει καὶ τὸ Πνεῦμα. Λοιπὸν γίνωσκε, ὅτι ὁ Πατήρ μόνος ἐστὶν αἴτιος· ὁ δὲ Υἱὸς οὐκ ἔστιν αἴτιος, ἀλλ' αἰτιατός. Ὡστε μὲν αἴτιός ἐστι μόνος ὁ Πατήρ· τὰ δὲ αἰτιατὰ δύο, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Αἴτιος δὲ λέγεται ὁ Πατήρ, διότι γεννᾷ, καὶ οὐ γεννᾶται, ἐκπορεύει καὶ οὐκ ἐκπορεύεται. Γεννᾷ μὲν τὸν Υἱόν· ἐκπορεύει δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ διὰ τοῦτο λέγεται ὁ Πατήρ αἴτιος. Ἐρώτ. ιβ'. Καὶ πόσα αἰτιατά; Ἀπόκ. Αἰτιατὰ δύο, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Οὐ γεννᾷ ὁ Υἱὸς, ἀλλὰ γεννᾶται, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται αἰτιατός. Λοιπὸν ἐάν τις ἐρωτήσῃ, ὅτι ἐπὶ Θεοῦ πόσα αἴτια ὁμολογεῖς; εἰπέ, ἔν αἴτιον λέγω. Καὶ ποῖόν ἐστι τοῦτο; Ὁ Πατήρ. Καὶ διὰ τί λέγεται αἴτιος ὁ Πατήρ; Διότι γεννᾷ τὸν Υἱόν καὶ ἐκπορεύει καὶ τὸ Πνεῦμα. Ἐάν δὲ ἐρωτήσῃ σε, ὅτι πόσα αἰτιατὰ λέγεις ἐπὶ τοῦ

Θεοῦ; εἶπε δύο. Ποῖα δὲ ταῦτα; Ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ διὰ τί λέγονται αἰτιατά; Διότι 785 γεννᾶται ὁ Υἱὸς, καὶ οὐ γεννᾶ· ἐκπορεύεται δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐκ ἐκπορεύει. Ἐρώτ. ιγ'. Ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τίς πρῶτος; Ἀπόκ. Ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος οὐδεὶς πρῶτος, καὶ οὐδεὶς ὕστερος, ἀλλ' ἅμα Πατὴρ, ἅμα Υἱὸς, ἅμα Πνεῦμα ἅγιον· καὶ διὰ τοῦτο καὶ συνάναρχοι λέγονται, καὶ ἀναρχοι. Ἄναρχον δὲ λέγεται τὸ πρὸ τῆς ἀρχῆς ὄν. Ἄναρχος λοιπὸν ὁ Πατὴρ, ἀναρχος ὁ Υἱὸς, ἀναρχον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ οὐχ ὁ μὲν πρῶτος, ὁ δ' ὕστερος, ἀλλ' ἅμα οἱ τρεῖς, Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Διὰ τοῦτο καὶ συνάναρχοι καὶ εἰσὶ καὶ ὀνομάζονται. Ἐρώτ. ιδ'. Σαφήνισον ἡμῖν καὶ τοῦτο, πῶς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ γεννᾶται ἐκ Πατρὸς· τοῦτο γὰρ ἐκπλήττει ἡμᾶς. Ἀπόκ. Ἐπεὶ ὁ Θεὸς ἀθεώρητός ἐστι καὶ ἀνερμῆ νευτος, οὐδὲ τοῦτο ἐρμηνεύσαι δυνάμεθα. Πῶς γὰρ τις ἐρμηνεύσαι δύναται, ὃ οὐδέπω αὐτὸς ἐθεάσατο, ἢ παρ' ἄλλων ἀκήκοε πώποτε; Πλὴν ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, φημί, τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ τυπικῶς εἶπω μὲν, ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν. Νοητέον μὲν, ὅτι, ὡσπερ ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου γεννᾶται ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀσπόρως καὶ ἀκατανοήτως, οὕτως γεννᾶται καὶ ὁ Λόγος ἀπὸ τοῦ Πατρὸς. Καὶ ὡς γεννᾶται πῦρ ἐκ τοῦ πυρός, καὶ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, οὕτως γεννᾶται ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς. Ἐρώτ. ιε'. Καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα πῶς ἐκπορεύεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς; Ἀπόκ. Πρέπει σε καὶ περὶ τούτου μὴ ἐρωτᾶν. Καὶ τοῦτο γὰρ ἀνερμῆνευτον. Πλὴν μάνθανε καὶ περὶ τούτου. Ὡσπερ οὖν ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ψυχῆς ἐκπορεύεται, οὕτως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Καὶ ὡς ἡ Εὐὰ οὔτε γεννητὴ οὔτε ἀγέννητος, ἀλλὰ μέσως, οὕτως καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Καὶ γὰρ ὁ Ἀδὰμ ἀγέννητος, ὁ δὲ Σὴθ γεννητός, καὶ ἡ Εὐὰ ἐκπορευτὴ. Ἡ γὰρ Εὐὰ οὔτε ἐγεννήθη, ὡς ἐγεννήθη ὁ Σὴθ, οὔτε ἀγέννητος ἦν, ὡσπερ ὁ Ἀδὰμ· ἀλλ' ἐπορεύθη ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ. Καὶ ἦν ὁ Ἀδὰμ ἀγέννητος εἰς τύπον τοῦ ἀγεννήτου Πατρὸς· ὁ δὲ Σὴθ γεννητός εἰς τύπον τοῦ γεννητοῦ Υἱοῦ· καὶ ἡ Εὐὰ ἐκπορευτὴ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ εἰς τύπον τοῦ παναγίου Πνεύματος. Εἰς γὰρ τοὺς προπάτορας ἡμῶν ἐτυπώθη ἡ ἁγία Τριάς. Ἄλλ' ὁ μὲν Ἀδὰμ, καὶ ὁ Σὴθ, καὶ ἡ Εὐὰ σώματα ἦσαν, καὶ χωριστοὶ ἦσαν ἀπ' ἀλλήλων· ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὔτε σώματά εἰσιν, οὔτε χωριστοὶ εἰσιν ἀπ' ἀλλήλων. Μόνος δὲ ὁ τύπος τῆς ἀγεννησίας τοῦ Πατρὸς θεωρεῖται εἰς τὸν ἀγέννητον Ἀδὰμ, καὶ ὁ τύπος τῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ εἰς τὸν γεννητὸν Σὴθ, καὶ ὁ τύπος τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεωρεῖται εἰς τὴν ἐκπορευτὴν Εὐάν. Καὶ οὕτως νόει καὶ περὶ τούτου. Ἐρώτησις ιβ'. Ἄρα χωρεῖται ὁ Θεὸς ἐν ἐνὶ τόπῳ, ἢ οὐ; Ἀπόκ. Πρόσθεσ τὸν νοῦν σου, καὶ νόησον, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶν ἀθεώρητον καὶ ἀχώρητον· οὔτε θεωρεῖται ὁ Θεὸς, οὔτε χωρεῖται· οὐ. Καὶ ἐπεὶ οὐ χωρεῖται εἰς τὸ πᾶν, πῶς ἔνι δυνατὸν φανῆναι ἢ 788 νοηθῆναι τισιν; Οὕτινος οὐδὲ Μωσῆς ὁ θεόπτης, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ ἐν τῷ τῆς μεταμορφώσεως ἐκείνου ὄρει, οὐκ ἄλλος τίς ποτε ἤδου νήθη γυμνὴν τὴν θεότητα θεωρῆσαι· ὥστε δῆλον, ὅτι οὐκ ἐν ἐνὶ τόπῳ χωρεῖται, ἀλλὰ πανταχοῦ πάρεστιν ὁ Θεός. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ θεολογίας· ἀπάρτι δὲ ἀρξόμεθα λέξαι καὶ περὶ τῆς οἰκονομίας, ἧτοι περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἐρώτ. ιζ'. Ἴδου ἐρώτημά σοι ἐρωτῶ, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι. Ἐδίδαξας ἡμῖν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅτι ὁ Θεὸς τρισυπόστατος ἔνι, καὶ ὅτι Πατὴρ, Υἱὸς, καὶ Πνεῦμα ἅγιον. Νῦν δὲ ἐρωτῶ σε· Οὗτος ὁ Χριστὸς τίς ἐστι; Περὶ τούτου θέλω μαθεῖν. Ἀπόκ. Πάντως ἤκουσας περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ὅτι ἐν πρόσωπον καλεῖται Πατὴρ, τὸ δὲ ἕτερον Υἱὸς, καὶ τὸ ἄλλο πρόσωπον λέγεται Πνεῦμα ἅγιον. Ἴδου λοιπὸν γίνωσκε, ὅτι οὗτος ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ ἐνεδύθη σάρκα ἀνθρώπου, καὶ περιεπάτησεν ὡς ἄνθρωπος ἐν τῇ γῆ. Ὄνομάσθη οὖν Χριστὸς, διότι ἐχρίσθη, ἧτοι ἐφόρεσε τὴν σάρκα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ διὰ τοῦτο λέγεται

σεσαρκωμένος Θεός, και Χριστός ο Υἱός και Λόγος του Θεού και Θεός, διότι ἐφόρεσε τὴν τοῦ ἀνθρώπου μορφήν. Ἐρώτ. ιη'. Καὶ τίνα λόγον, ἢ τίνα χρείαν εἶχεν ὁ Θεός, ἡγουν ὁ Υἱός και Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἵνα σαρκωθῆ, και ὡς ἄνθρωπος περιπατεῖν ἐν τῇ γῆ; Ἀπόκ. Θεός οὐδεμίαν χρείαν εἶχε τοῦ σαρκωθῆναι, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης ἐδέετο ἰατρείας. Ἐπειδὴ γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν, και πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἔπλασε δὲ και τὸν ἄνθρωπον, και ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, και ἔταξεν αὐτὸν βασιλέα εἰς πάντα τὰ κτίσματα, ἵνα πάντα δουλεύωσιν αὐτῷ, και κατοικεῖν αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὡς Θεοῦ εἰκὼν. Εἰδὼς τοῦτο ὁ διάβολος, και φθονήσας τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀξίαν, συνεβούλευσεν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ παρακοῦσαι τοῦ Θεοῦ, ἵνα διὰ τῆς παρακοῆς ἐξώση αὐτὸν τοῦ παραδείσου και τῆς τοῦ Θεοῦ ἀξίας, και θνητὸν τὸν ἀθάνατον ἀπεργάσῃται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς μὴ ἔχων πείραν κακίας τοῦ πονηροῦ, ἤκουσε τῆς συμβουλῆς τοῦ διαβόλου, και παρήκουσε τοῦ Θεοῦ, και ἔκτοτε ἐδέξατο τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας, ὁμοίως και πάντες οἱ ἐξ ἐκείνου γενόμενοι ἄνθρωποι, ὡς ἐκ προγόνων τὴν ἁμαρτίαν λαβόντες, ἐκράτησαν ταύτην· και ἴσχυσεν ἡ ἁμαρτία κατὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπεμψε δὲ ὁ Θεός προφήτας και διδασκάλους εἰς τὸν κόσμον· ἵνα διδάξωσι τὸν κόσμον, ἡγουν τοὺς ἀνθρώπους, και στραφῶσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· και οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ προφήται τοῦ διορθώσασθαι. Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Θεός ἐν ἑαυτῷ· Καταβήσομαι, και φορέσω σάρκα, και γε νήσομαι ἀνθρωπόμορφος, και διδάξω τὸ πλάσμα μου, και στραφήσεται ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου συμβουλῆς, και ἔσται πᾶς ἄνθρωπος ὡς Θεός οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ θέσιν. Καὶ τοῦτο βουληθεὶς ὁ Θεός εὐδοκία τοῦ Πατρὸς, και συνεργεία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, 789 συγκατέβη ὁ Υἱός και Λόγος τοῦ Θεοῦ, και εἰσῆλθεν εἰς καθαρὰν κοιλίαν παρθένου γυναικὸς, και προσλαβόμενος σάρκα ἐξ αὐτῆς, ἐνηθρώπησε· και ἄλιν ἐκ τῆς γυναικὸς ἐξελθὼν, και ἐγκαταλείψας αὐτὴν καθαρὰν και ἐσφραγισμένην παρθένον ἀμόλυντον, καθάπερ τὸ πρότερον, περιεπάτησεν ἐν τῷ κόσμῳ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἄνθρωπος, και τότε ὦνο μᾶσθη Χριστός, διὰ τὸ χρισθῆναι τε και φορέσαι τὴν σάρκα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός ὁ Υἱός και Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ σάρκα φορῶν. Ἐρώτ. ιθ'. Καὶ πῶς ἦν δυνατὸν σάρκα παρθένον γεννησαι, και ἄλιν μένειν παρθένον; και τοῦτο θαυμαστὸν ἡμῖν και πάνυ ἐξαισίον φαίνεται· δίδαξον ἡμᾶς και περὶ τούτου, δεόμεθα. Ἀπόκ. Εἰ και θαυμαστὸν ἡμῖν δοκεῖ τοῦτο, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπου τὸ ἔργον, Θεοῦ δέ· ὅπου γὰρ βούλεται Θεός, νικάται φύσεως τάξις· και ἄλιν· «θαυμαστὸς ὁ Θεός,» και «θαυμαστὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.» Πλὴν ἄκουσον περὶ τῆς γεννησᾶσης Παρθένου ποικίλα και ἐναργέστατα σύμβολα· μνήσθητι, ὅτι παρθένος ὦν ὁ Ἀδὰμ τὴν Εὐὰν ἐγέννησε· και ἄλιν παρθένος διέμεινε, καθάπερ τὸ πρότερον. Καὶ ὡσπερ ὁ Ἀδὰμ παρθένος ἐγέννησε και παρθένος διέμεινε, οὕτω και ἡ Θεοτόκος Μαρία, παρθένος οὔσα, ἔτεκε τὸν Χριστὸν, και ἄλιν παρθένος διέμεινε. Ἀλλὰ και ἄλλο πρὸς τοῦτο μυστήριον ἄκουσον. Ὡσπερ οἶκος περιπεφραγμένος πάντοθεν ἀνατολικὸν ἔχων ὑέλινόν τε καθαρὸν και λεπτότατον παραθυρίδιον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ διαπερῶσι τὸν ὑέλὸν και εἰσέρχονται πάντα τὸν οἶκον καταφωτίζοντες· και ἄλιν παρερχομένου τοῦ ἡλίου και τῶν αὐτοῦ ἀκτίνων ἐξερχομένων, ὁ ὑέλὸς οὐ συντρίβεται, ἀλλ' ἀβλαβῆς ἐκ τῶν εἰσερχομένων τε και ἐξερχομένων προσκρούσεων τοῦ ἡλίου διαμένει ἀκτίνων· οὕτω μοι νόει και περὶ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας. Αὕτη γὰρ ἡ Πάναγνος, ὡς οἶκος οὔσα περιπεφραγμένος, ὁ Υἱός και Λόγος τοῦ Θεοῦ καθάπερ ἀκτὶς θεϊκὴ ἐκ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης τοῦ Πατρὸς κατελθὼν, και διὰ τοῦ ὑελίνου παραθυριδίου τῶν ὠτίων αὐτῆς εἰσελθὼν, τὸν πανάγιον οἶκον αὐτῆς κατεφώτισε, και ἄλιν ὡς οἶδεν αὐτὸς, ἐξῆλθε, μὴ λυμήνας τὴν παρθενίαν ἐκείνης τὸ σύνολον· ἀλλ' ὡς πρὸ τοῦ τόκου, και

ἐν τῷ τόκῳ καὶ μετὰ τὸν τόκον παρθένον ἀγνήν δι εφύλαξε. Σὺν τούτοις δὲ καὶ ἕτερον φωτολαμπές καὶ θαυμαστώτατον, κάκεινων παρόμοιον ἐκτύπωμα ἄκουσον. Ὁ μαργαρίτης ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ γίνεται· γίνεται δὲ οὕτως. Αἱ ἄκραι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ξηραὶ εἰσιν, ὀλίγου χύσιν ὕδατος ἔχουσαι. Εὐρίσκονται δὲ ἐκεῖσε ὄστρακοδέρματα τινα θαλάσσια ἐν πάσῃ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ ἐκείνῃ, πίνναι ὄνομα ζόμενα. Ἰστανται οὖν αἱ πίνναι ἐκεῖναι ἀεὶ κεχη νύϊαι, καὶ ἐκδεχόμεναι βρώματα εἰς τροφήν αὐτῶν. Ἐν γοῦν τῷ ἴστασθαι αὐτὰς κεχηνυίας καὶ ἐκδεχο μένας τὴν ἑαυτῶν τροφήν, συχνῶν γενομένων ἐκεῖσε τῶν ἀστραπῶν, κατέρχεται ἡ ἀστραπή πρὸς τὴν πίνναν, καὶ εὐρίσκουσα τὰ τῆς πίννης ὄστρακα 792 ἀνεωγμένα, εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· ἡ δὲ πίννα, εὐθύς συστελλομένη καὶ συσφιγγομένη καθ' ἑαυτήν, ἐντὸς αὐτῆς ἀποκλείει τὴν ἀστραπήν. Ἡ δὲ ἀστραπή, τυλισσομένη εἰς τοὺς φορβεῖους τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίννης, καταλαμπρύνει αὐτοὺς, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς μαργαρίτας. Ἐξερχόμενοι δὲ οἱ μαργαρίται ἀπὸ τῆς πίννης, πίπτουσι πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τῆς θαλάσσης ἐκείνης, καὶ οὕτως εὐρίσκουσιν αὐτοὺς οἱ γυρεύοντες αὐτοὺς. Οὕτως μοι νόει καὶ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου. Θάλασσα μὲν ὁ κόσμος, καὶ ἡ Παρθένος κογχύλη. Ἰστατο δὲ ἡ Παρθένος καθάπερ πίννα ἐν τῷ ναῶ, ἐκδεχομένη τὸν οὐράνιον ἄρτον Χριστὸν τὸν Θεὸν, ὃς καὶ κατελθὼν καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, ὡς ἀστραπή, καὶ ἐντετυλιχθεὶς ἐν ταῖς λαγόσι τῆς παρθενίας αὐτῆς, λαμπροειδῆ κατεσκεύασε τὴν παναγίαν σάρκα, ἣν προσελάβετο σαρκωθείς· καὶ οὕτως ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς ὡς καθαρὸς καὶ πολυτίμητος μαργαρίτης ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ χωρὶς ἄρρενος συνουσιασμοῦ. Καὶ ὡσπερ ὁ μαργαρίτης οὐράνιος ἐστὶ καὶ ἐπίγειος, οὐράνιος μὲν κατὰ τὴν ἀστραπήν, ἐπίγειος δὲ κατὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίννης· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐράνιος ἐστὶ καὶ ἐπίγειος· οὐράνιος μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἐπίγειος δὲ κατὰ ἀνθρωπότητα. Καὶ ὡσπερ ὁ μαργαρίτης κατασκευάζεται ἄνευ συνουσίας ἄρρενος καὶ θήλεος ἐξ ἀστραπῆς καὶ τῆς πίννης, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἄνευ συνουσιασμοῦ ἄρρενος καὶ θήλεος ἐκ τῆς θεότητος, καὶ τῆς σαρκὸς τῆς Παρθένου. Καὶ ὡσπερ ὁ μαργαρίτης συντριβόμενος, πολλάκις ἢ μὲν ὕλη τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίννης συντρίβεται καὶ διαλύεται, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ λαμπρότης τῆς ἀστραπῆς πάσχει, ἀλλ' ἡ μὲν λαμπρότης τῆς ἀστραπῆς ἀπαθῆς διαμένει, ἡ δὲ ὕλη τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίννης μόνη συντρίβεται καὶ πάσχει· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δεῖ σε νοεῖν. Μαστιζομένου γὰρ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ πάσχοντος ὑπὸ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων ἐν τῷ σταυρῷ, ἡ μὲν ὕλη τῆς σαρκὸς, ἤγουν ἡ ἀν-θροπότης, μόνη ἔπασχε, ἡ δὲ θεότης ἀπαθῆς διέμεινε. Καὶ ταῦτα λέγων, ἀντιστομίζεις Θεοπασχίτας, καὶ τὴν ἔνσαρκον διδάσκεις οἰκονομίαν. Ἐντεῦθεν σοι τὸ ἀμφίβολον, ἀγαπητὲ, χάριτι Χριστοῦ διαλύεται. Ἐρώτ. κ'. Ἴδου ταῦτα πάντα, θεοεἰκελε Πάτερ, ἀρμοζόντως ἡμῖν ἐδίδαξας. Ἀξιοῦμέν σε δὲ, ἵνα καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐρμηνεύσης τὸ ἀπορούμενον, διὰ τί οὐκ ἐδίδαξεν ἡ θεότης μόνον τὸν ἀνθρωπον, καὶ ἔσωσεν αὐτὸν ἄνευ σαρκός; τί γὰρ ἤθελε τοῦ φορέσαι τὴν σάρκα; Ἀπόκ. Καὶ περὶ τούτου καλῶς ἐρωτᾷς· ὅθεν ἄκουσον καὶ καλῶς τὴν ἀπόκρισιν. Κατ' ἀρχάς, ὅταν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρωπον, καὶ ἐπλανήθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου ὁ ἀνθρωπος, οὐκ ἐνίκησεν ὁ διάβολος τὴν θεότητα, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Διὸ καὶ ἔπρεπε πάλιν αὐτὴ ἡ νικηθεῖσα ἀνθρωπότης ἵνα καὶ πάλιν αὐτὴ νικήσῃ τὸν ἐχθρὸν αὐτῆς τὸν διάβολον, καὶ πάλιν παραλάβοι τὸν δι' ἐκείνου πρὶν ἀπολέσαντα θεῖον παράδεισον. Εἰ γὰρ γυμνὴ ἡ θεότης προσήρχετο, καὶ ἐνίκα τὸν διάβολον, ἔμελλε καυχησθῆναι ὁ διάβολος, ὅτι οὐ θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἐνίκηθη· ὑπὸ τῆς θεότητος γὰρ προσβαλὼν ἐνίκηθη. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατεδέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα γυμνὴ ἡ θεότης αὐτοῦ προσπαλαίσῃ τὸν διάβολον, ἀλλ' ἠβουλήθη, ἵνα ἡ ἀνθρωπότης ἡ νικηθεῖσα ὑπὸ τοῦ

διαβόλου, αὕτη 793 καὶ μόνη νικήση τὸν νικήσαντα ταύτην διάβολον. Προγινώσκων οὖν πάλιν ὁ σοφὸς Θεὸς, ὅτι οὐκ ἦδύ νατο μόνη ἡ ἀνθρωπότης νικήσαι χωρὶς τῆς θεότητος, ἐκρύβη ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ ἡ θεότης, ὅπως ὁ διάβολος, θεωρῶν τὴν σάρκα, καὶ μὴ γινώσκων, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ ἡ θεότης ἐστὶ κεκρυμμένη, προσέλη καὶ προσπαλαίση τῷ Χριστῷ, καὶ οὕτως νικηθῆ ὑπὸ τῆς κεκρυμμένης θεότητος. Ὅπερ καὶ γέγονεν. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἄλιεὺς, βουλόμενος κυνηγῆσαι ἰχθύν, οὐ γυμνὸν τὸ ἄγκιστρον βάλλει εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἐνδύει ἕξωθεν σκώληκα δόλω τὸ ἄγκιστρον, καὶ οὕτως ρίπτει αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν ἐνδεδυμένον τὸν σκώληκα· ὁ δὲ ἰχθύς, θεωρῶν τὸν σκώληκα μόνον, καὶ μὴ γινώσκων, ὅτι σκώληξ μέσον ἐκείνου ἔχει τὸ ἄγκιστρον, ἀλλὰ νομίζων δίχα ἀγκίστρον τὸν σκώληκα εἶναι μονώτατον, πλανώμενος ὑπὸ τοῦ ἀγκίστρον κρατεῖται· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησε. Βου-ληθεὶς γὰρ κυνηγῆσαι τὸν ἐν τοῖς ἀπείροις ὕδασι τῆς ἀβύσσου ἐμφωλευόμενον ἰοβόλον ἰχθύν, ἢ μᾶλλον μέγαν δράκοντα τὸν διάβολον, οὐ γυμνῆ τῇ θεότητι αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ προσέφερε, ἀλλὰ δόλω τὸν σκώληκα τὴν παναγίαν αὐτοῦ σάρκα, ἣν ἐκ τῆς Ἄει-παρθένου Μαρίας, τῆς παναγιωτάτης γῆς, δίχα φυρμοῦ ἐνεδύσατο, κατὰ τὸν φάσκοντα θεῖον Δαβίδ· «Ἐγὼ εἶμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος,» ἐκάλυψε τὸ ἱερώτατον ἄγκιστρον τὸν κοσμοσωτήριον αὐτοῦ σταυρὸν, ἐν αὐτῷ προσπαγεῖς, καὶ δι' αὐτοῦ λαθεῖν βουλη-θεὶς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, ὑφ' οὗ πλανηθεὶς καὶ κρατη-θεὶς ὁ ἰοβόλος καὶ ὀφιοδῆκτης οὗτος ἰχθύς, ὁ μέγας δράκων διάβολος, ὁ τοῦ παραδείσου ἕξωσας καὶ θα-νατώσας τὸν ἄνθρωπον, νικηθεὶς ἀπώλετο. Ὡστε ἡ μὲν θεότης εἰς τύπον τοῦ ἀγκίστρον ἐστὶν, ἡ δὲ ἀνθρωπότης εἰς τύπον τοῦ σκώληκος. Θεωρήσας οὖν ὁ διάβολος ἕξωθεν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μὴ νοήσας τὴν ἐν αὐτῷ ἕσωθεν ἐγκεκρυμμένην θεότητα, ἐπλανήθη, καὶ προσελθὼν τῇ ἀνθρωπότητι, ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ ἀνεικάστου καὶ ἀκατανικήτου ἀγκίστρον τῆς θεότητος· καὶ οὕτως ἐνικήθη ὁ μέγας δράκων διάβολος. Διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθεν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ γυμνῆ τῇ αὐτοῦ θεότητι κυνηγῆσαι τὸν διάβολον, ἀλλ' ἐφόρεσε τὴν σάρκα, καὶ οὕτως εἰσηλθε. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ γενέσθαι τὴν σάρκωσιν. Καὶ ὥσπερ αὐτὸς ὁ διάβολος, βουληθεὶς ποτε πλανῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβαλεῖν, οὐ προσῆλθε τῇ Εὐὰ γυμνῆ τῇ ἑαυτοῦ διαβολότητι, ἀλλ' ἐφόρεσε σάρκα τὸν ὄφιν, καὶ οὕτως προσῆλθε, καὶ ἐπλάνησεν αὐτήν· ἦδει γὰρ ὁ δόλιος, ὅτι, εἰ προσέλη αὐτῇ γυμνῆ τῇ διαβολότητι αὐτοῦ, οὐκ ἂν αὐτὴν πλανῆσαι δυνήσεται· καὶ διὰ τοῦτο ἐνεδύθη ὥσπερ σάρκα τὸν ὄφιν, καὶ διὰ τοῦ σαρκοφόρου ὄφειος τὴν Εὐὰν ἐπλάνησε. Καὶ ὁ μὲν ὄφιν ἐφαί-νετο, ὁ δὲ διάβολος οὐκ ἐφαίνετο. Καὶ διὰ τοῦ φαινο-μένου ὄφειος ἐνήργει ὁ ἀθεώρητος ὄφιν διάβολος. Δύο γὰρ φύσεις ἐν ἐνὶ προσώπῳ ἀπῆγον τότε ἐπὶ τῶν προπατόρων τὴν ἔκπτωσιν. Καὶ ὥσπερ τότε διαβο-λότης καὶ ὀφιοῦτης δύο φύσεις ἐν ἐνὶ προσώπῳ ἠνώ-θησαν, καὶ ἡ μὲν μία φύσις, ἡγουν ἡ ὀφιοῦτης ἐφαίνετο, ἡ δὲ ἑτέρα, ἡτοι ἡ διαβολότης, οὐκ ἐφαίνετο, καὶ ἐξέβαλε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παραδείσου· οὕτως 796 καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις εἰς ἐν πρόσωπον θεότης καὶ ἀνθρωπότης ἠνώθησαν· καὶ ἡ μὲν ἀνθρω-πότης ἐφαίνετο, ἡ δὲ θεότης οὐκ ἐφαίνετο, καὶ διὰ τῆς φαινομένης ἀνθρωπότητος ἡ θεότης ἐνήργει ἡ ἀθεώρητος, καὶ τὸν ἐκ τοῦ παραδείσου πάλαι ἐξ-ορισθέντα ἄνθρωπον, αἱ καλαὶ δύο φύσεις αὗται, ἡ θεότης φημὶ καὶ ἀνθρωπότης, εἰς αὐτὸν πάλιν καὶ νῦν ἐνέβαλον. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἧς ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.